

FOTO: MARIA BROUWER

Islamitisch boekhouden **bestaat niet**

Islamitische financiële producten en constructies zijn een groeimarkt. Bestaande verslaggevingsregels zijn daar niet op ingericht. Boekhoudkundige oplossingen en standards voor sharia-*compliant*-transacties moeten een oplossing bieden. "Spijtig dat nog maar zo weinig landen er mee werken."

BERT BAKKER

Voor Mohammed Amin was 16 april 2007 een bijzondere dag. Voor het eerst bezocht hij Downing Street 11, de plaats waar het Britse ministerie van Financiën - Her Majesty's Treasury - zetelt. Hij was er op uitnodiging van staatssecretaris Ed Balls van Economische Zaken, speciaal belast met kwesties die de City, Londens financiële centrum, betreffen. De onderminister had een bijeenkomst belegd over wat gedaan kan worden om de financiële dienstverlening aan moslims die volgens de sharia willen leven, verdere impulsen te geven - niet alleen in Engeland maar wereldwijd. Amin is hoofd van het team dat zich voor PricewaterhouseCoopers UK bezighoudt met islamic finance, gespecialiseerd in belastingvraagstukken en, afgeleid daarvan, tevens bekend met verslaggevingskwesties. De bijeenkomst in Downing Street werd verder bijgewoond door vertegenwoordigers van banken met nadrukkelijke ambities op het gebied van sharia-compliant financiële dienstverlening: Morgan Stanley, UBS Investment Bank, West LB, Lloyds TSB HSBC-Amanah, Barclays Capital, Credit Suisse en Citigroup. Maar ook enkele islamitische organisaties waren aanwezig.

Londen als centrum

Amin: "Om twee redenen vindt de regering dit een belangrijk onderwerp. Ten eerste: om integratie te bevorderen wil men dat de twee miljoen Britten met een islamitische achtergrond op financieel gebied meer gaan doen wat voor andere Britten allang normaal is: de aankoop van een eigen huis financieren, spaargeld op deposito zetten en zich verzekeren. Daarnaast wil de overheid de City helpen zijn leidende positie als financieel centrum in de wereld verder uit te bouwen door ook het centrum van islamitisch financieren en asset management te worden. Die markt groeit volgens Amin wereldwijd nu met zo'n tien tot vijftien procent per jaar. Deels hangt dat samen met de economische groei in diverse overwegend islamitische landen, zoals Maleisië en Indonesië, naast natuurlijk de Golfstaten met hun enorme olie-inkomsten.

Religieus bewustzijn

Maar ook het groeiend religieus bewustzijn van moslims speelt een rol. Een tendens die

volgens PwC-partner Amin overigens duidelijk al voor 11 september 2001 is begonnen.

"Twee jaar geleden waren er in het Verenigd Koninkrijk nog geen banken op islamitische grondslag. Intussen zijn de Islamic Bank of Britain Plc en European Islamic Investment Bank Plc actief geworden."

HSBC's dochter Amanah timmerde overigens al flink aan de weg, en de retailbank Lloyds TSB heeft zijn islamitische financiële diensten voor particulieren tot een heel assortiment uitgebreid. Weliswaar distribueert men producten van andere islamitische financiële instellingen, en verkoopt die onder eigen label. Maar men speelt duidelijk in op wat de markt vraagt.

Boekhoudoplossing

De onderminister had met zijn gasten dus genoeg te bespreken. Behalve commerciële, fiscale en wetgevingstechnische zaken hebben ongetwijfeld ook rapportagekwesties op de agenda gestaan. Een van de belangrijke kenmerken van islamitische financieringsconstructies is immers dat rente (riba) volgens de sharia - de op de Koran gebaseerde wet - verboden is. Een ander principe is dat een financieringstransactie nooit een puur financiële transactie kan zijn. Zo kan een bank zijn klant wel een persoonlijke lening geven, maar omdat die eigenlijk gebruikt moet worden om een tevoren bepaald goed te financieren, moet de klant op papier met het geleende geld meteen iets kopen - vaak een metaal, zoals koper. Feitelijk krijgt hij door een complementaire transactie het geld wel vrij beschikbaar. Maar die heel specifieke financieringsvormen vereisen voor wat betreft de rapportage aan aandeelhouders en financiële autoriteiten, die inzicht in het risicobeheer en een correcte weergave van activa en passiva eisen, wel een op maat gesneden boekhoudkundige oplossing.

'Geen getrouw beeld'

Professor Rifaat Ahmed Abdel Karim is secretaris generaal van de in Kuala Lumpur (Maleisië) gevestigde Islamic Financial Services Board (IFSB), en co-auteur van het dit voorjaar verschenen boek *Islamic Finance - Regulatory Challenge*. Vanuit de Maleisische hoofdstad -

Accounting and Auditing Organisation for Islamic Financial Institutions heeft veel tijd geïnvesteerd om standaarden te ontwikkelen.

die overigens net als Londen de ambitie koestert om wereldwijd dé hub voor sharia-compliant financieren te worden - licht hij toe wat karakteristieke accountancykwesties zijn. Rifaat: "Een typische vraag is: hoe boek je het rendement dat wordt gegenereerd door een murabaha-transactie (huurkoop, zie kader, red.)? Volgens de regels en principes van de sharia mag een islamitische bank zijn handelsmarge, die volgens IFRS moet worden geboekt als de transactie helemaal is afgehandeld, niet anders behandelen dan inkomsten uit financiering die moeten worden geboekt bij elke afbetaling. Vóór de introductie van de AAOIFI-standaarden kozen verschillende islamitische banken verschillende oplossingen. Ofwel men nam de winst bij het afsluiten van de transactie, dus aan het begin. Ofwel bij ontvangst van de verschillende aflossingen, dus op kasbasis. Of wanneer de afbetaling vervalt, dus op accrual basis. Of pas wanneer de laatste betaling binnen is. Door al die verschillende manieren van boekhouden van murabaha-deals - soms is dat wel zeventig procent van de balans van een bank - worden jaarverslagen onvergelijkbaar en geven ze ook geen getrouw beeld."

'Weinig eenheid'

Rifaat heeft dan ook veel tijd geïnvesteerd om met de financiële instellingen die lid zijn van AAOIFI (Accounting and Auditing Organisation for Islamic Financial Institutions) standaarden te ontwikkelen, die bovendien zoveel mogelijk aansluiten bij de wereldwijde IFRS-regels.

Medeauteur van het genoemde boek is professor Simon Archer. Hij is deeltijdhoogleraar aan de universiteit van Surrey en een van de weinigen in Europa met inzicht in de eigenaardigheden van islamitisch financieren. ►

Enkele termen uit islamitisch financieren

Riba - Toename, surplus ofwel rente; mag niet worden betaald of geheven.

Mudârabah - Vorm van kapitaalverschaffing waarbij partijen overeenkomen om winsten volgens een bepaalde sleutel te verdelen. Verliezen komen alle voor rekening van de gefinancierde. Veel toegepaste vorm die lijkt op een commanditaire vennootschap.

Murabaha - Een 'opslag'-contract. Een financier doet ten behoeve van zijn klant een aankoop van goederen. Later betaalt de klant dat bedrag aan de financier terug, vermeerderd met een opslag voor de verleende diensten. Meest toegepaste financieringsvorm.

Ijara - Huur waarbij een bank bemiddelt. Vorm wordt veel toegepast bij kapitaalgoederen zoals vrachtwagens, vliegtuigen en machines.

Sharia - Islamitische wet.

Shari'at - Bestaat uit theologische rechtsgeleerden die bepalen hoe de sharia in voorkomende gevallen moet worden uitgelegd. Islamitische financiële instellingen hebben elk hun eigen *board*.

BRON: HANS VISSER

Vanuit zijn woonplaats Londen voegt hij enkele opmerkingen toe aan die van Rifaat. Archer: "Een stuk of drie, vier landen, waaronder Maleisië, rapporteren nu volgens de AAOIFI-standaard. Maar andere, zoals Saudi-Arabië, mogen dat niet en rapporteren conform IFRS. Er is dus nog steeds weinig eenheid in de jaarverslagen van financiële instellingen van de landen waar islamitische financiële producten aangeboden worden." Het lijkt een beetje een rommeltje, maar de Britse hoogleraar herinnert er fijnjes aan dat vóór het van kracht worden van de vierde en de zevende EU-richtlijn, de jaarverslagen van Duitse of Nederlandse banken ook niet te vergelijken waren met die van Engelse of Amerikaanse. "Maar die achterstand wordt snel ingelopen", zegt hij.

Inzicht

Wat hem meer stoort is dat het bij nogal wat islamitische banken schort aan transparantie,

Toepassing van IAS en IFRS op islamitische transacties leidt veelal niet tot een true and fair view.

en dat die soms ook samenhangt met onheldere productvoorwaarden. "Op deposito's mag natuurlijk geen rente worden uitgekeerd. Geld dat iemand aan een bank toevertrouwt wordt - min of meer zoals bij een beleggingsfonds - in verschillende projecten geïnvesteerd. De spaarder krijgt een uitkering afhankelijk van het resultaat. Winsten worden met de bank gedeeld als vergoeding voor het beheer - vaak het leeuwendeel. Eventuele verliezen zijn voor de spaarder. Maar vaak krijgt die spaarder geen inzicht in hoe de winst wordt berekend en verdeeld. Als in het vage blijft waar de klant recht op heeft, hoe kan de boekhouding van

De heel specifieke financieringsvormen vereisen een op maat gesneden boekhoudkundige oplossing.

toevertrouwde middelen dan helder zijn?" Kwesties rond het boekhoudkundig juist weer-geven van sharia compliant financieringsconstructies, zoals mudabarah (huurkoop) maar ook ijara (gewone huur) spelen overigens voor alle instellingen die islamitisch financieren, niet alleen voor de beursgenoteerde die aan externe aandeelhouders verantwoording moeten afleggen.

IFRS

De regels waaraan een instelling zich heeft te houden, hangen af van het land waar die gevestigd is. Overheid en toezichthouders op

FOTO: CORBIS

Londense City wil het centrum van islamitisch financieren en asset management worden.

de financiële sector van een land bepalen hoe er wordt gerapporteerd.

Archer: "Toch is het belangrijk om te beseffen dat islamitisch boekhouden in de strikte zin van het woord niet bestaat. De shariaraden letten erop dat transacties conform de islamitische wet zijn. Maar IAS en IFRS bieden vaak geen standaardoplossing voor de juiste manier van rapporteren van de resultaten van zulke transacties. Daardoor leidt toepassing van IAS en IFRS veelal niet tot een *true and fair view*.

Als voorbeeld noemt Archer weer de eerder aangehaalde spaarrekeningen. Omdat IAS en

Door de verschillende manieren van boekhouden van murabaha-deals worden jaarverslagen onvergelijkbaar en geven ze ook geen getrouw beeld.

IFRS daarover niets zeggen, wordt er geen inzicht gegeven in hoe de verdeling van winst en verlies wordt berekend. "Juist om dit soort zaken op te lossen werd AAOIFI opgericht. De daar ontwikkelde standaarden zijn aanvullend op en aansluitend bij IAS en IFRS."

Geen 'recepten'

Toch wil Archer de AAOIFI-standaarden geen 'recepten' voor islamitisch boekhouden noemen. "Het zijn gewoon boekhoudkundige oplossingen voor sharia-compliant-transacties met als doel een getrouw beeld te geven. Daarom is het spijtig dat nog maar zo weinig

die samenhangen met islamitisch financieren.

Onder meer ook een link naar het Britse ministerie van Financiën.

www.islamic-finance.net is de site van het Islamic Business and Finance net, een platform van zakenlieden, studenten, onderzoekers en mensen die professioneel actief zijn in islamitisch bankieren. Soms ook aandacht voor boekhoudzaken.

Op **www.islamic-commerce.net** (slogan: *The way of the Profit*) is voor Nederlanders informatie te vinden over wat islamitisch financieren inhoudt, welke producten er zijn en bij welke (buitenlandse) aanbieders die kunnen worden afgenomen. Gaat ook in op accountingkwesties.

Enkele nuttige websites

Op de website **www.aaoifi.com** van de *Accounting & Auditing Organisation for Islamic Financial Institutions* is veel informatie te vinden over partijen die wereldwijd actief zijn met islamitisch financieren en dienstverlening, en de pogingen om tot *accounting standards* te komen.

Op **www.ifsb.org** van de *Islamic Financial Services Board* staat uitvoerige informatie over de activiteiten van deze internationale organisatie die probeert voor alle islamitische financiële instellingen standaarden te ontwikkelen ten aanzien van commerciële producten, relaties met toezichthouders en overige belanghebbenden bij een stabiele financiële sector.

In zijn weblog op **www.pwc.blogs.com** bespreekt PwC-partner Mohammed Amin belastingkwesties

landen werken met die standaarden."

Maar de problematiek is wel van praktische aard en blijkt meestal oplosbaar. PwC-partner Mohammed Amin: "Islamitische financieringen zitten anders in elkaar dan conventionele. Maar de in Engeland opererende financiële instellingen die ik ken vallen onder toezicht van de Financial Services Authority en de Bank of England, en ze rapporteren aan hun aandeelhouders gewoon volgens IFRS. Ik heb nog niet gehoord dat dat noemenswaardige problemen oplevert." ■